

فهرست

مقدمه ۷

صبر

رابطه صبر و ایمان ۱۱

زمان شکیبایی و یابی تابی، کوتاه است ۱۱

شکیبایی، خیر به دنبال می آورد ۱۷

بهشت در میان سختی هاست و جهنم در میان لذت ها ۱۹

در میان قبر، صبر مراقب انسان است ۱۹

صبر، پاداش دارد ۲۱

راضی باشیم یا نباشیم، مقدرات الهی اجرا خواهند شد ۲۱

ثواب پنجاه صدیق ۲۳

بر حق صبر کن گرچه تلخ باشد ۲۳

صبر سه نوع است ۲۵

تسلیم خواست خداوند باشید ۲۷

پاداش هزار شهید ۲۷

نعمت به عذاب تبدیل می شود و بلا به نعمت ۲۷

خداوند به صبر دعوت می کند ۲۹

الصبر

***

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

الصَّبْرُ مِنَ الْإِيْمَانِ بِمَنْزِلَةِ الرَّأْسِ مِنَ الْجَسَدِ فَإِذَا
ذَهَبَ الرَّأْسُ ذَهَبَ الْجَسَدُ كَذَلِكَ إِذَا ذَهَبَ الصَّبْرُ ذَهَبَ
الْإِيْمَانُ.

***

عَنْ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

يَا حَفْصُ! إِنَّ مَنْ صَبَرَ، صَبَرَ قَلِيلاً وَإِنَّ مَنْ جَزَعَ، جَزَعَ
قَلِيلاً.

ثُمَّ قَالَ عليه السلام: عَلَيْكَ بِالصَّبْرِ فِي جَمِيعِ أُمُورِكَ، فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ
بَعَثَ مُحَمَّدًا عليه السلام، فَأَمَرَهُ بِالصَّبْرِ وَالرَّفْقِ، فَقَالَ: «وَذُرْنِي وَ
الْمُكَذِّبِينَ أُولَى النَّعْمَةِ»^١ وَقَالَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: «إِذْفَعُ
بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ

١. سورة مزمل، آية ١٠، ١١.

حَمِيمٌ ﴿ وَمَا يُلْقَاهَا إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَمَا يُلْقَاهَا إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ ﴾^١.

فَصَبَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حَتَّى نَالُوهُ بِالْعِظَائِمِ وَرَمَوْهُ بِهَا فَضَاقَ صَدْرُهُ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ عَلَيْهِ ﴿ وَ لَقَدْ نَعَلِمُ أَنَّكَ يَضِيقُ صَدْرُكَ بِمَا يَقُولُونَ ﴾ ﴿ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ ﴾^٢ ثُمَّ كَذَّبُوهُ وَرَمَوْهُ، فَحَزِنَ لِذَلِكَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ: ﴿ قَدْ نَعَلِمُ إِنَّهُ لَيَخْزُنُكَ الَّذِي يَقُولُونَ فَإِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ وَلَكِنَّ الظَّالِمِينَ بِآيَاتِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ ﴾ ﴿ وَ لَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ فَصَبَرُوا عَلَى مَا كُذِّبُوا وَ أَوْذُوا حَتَّى اتَاهُمْ نَصْرُنَا ﴾^٣

فَالزَّمَ النَّبِيُّ ﷺ نَفْسَهُ الصَّبْرَ، فَتَعَدَّوْا، فَذَكَرَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى وَكَذَّبُوهُ فَقَالَ ﷺ: قَدْ صَبَرْتُ فِي نَفْسِي وَ أَهْلِي وَ عِرْضِي وَ لَا صَبَرْتُ لِي عَلَى ذِكْرِ إِلَهِي، فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ: ﴿ وَ لَقَدْ خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَ مَا بَيْنَهُمَا

١. سورة فصلت، آية ٣٤، ٣٥.

٢. سورة حجر، آية ٩٧، ٩٨.

٣. سورة انعام، آية ٣٣، ٣٤.

فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَ مَا مَسَّنَا مِنْ لُغُوبٍ ﴿١﴾ ﴿فَاصْبِرْ عَلَى مَا
يَقُولُونَ﴾ ٢

فَصَبَرَ النَّبِيُّ ﷺ فِي جَمِيعِ أَحْوَالِهِ، ثُمَّ بَشَّرَ فِي عِثْرَتِهِ
بِالْإِيمَةِ وَ وُصِفُوا بِالصَّبْرِ فَقَالَ جَلَّ ثَنَاؤُهُ: ﴿وَ جَعَلْنَا مِنْهُمْ
أُمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَ كَانُوا بآيَاتِنَا يُوقِنُونَ﴾ ٣
فَعِنْدَ ذَلِكَ قَالَ ﷺ: أَلصَّبِرُ مِنَ الْإِيمَانِ كَالرَّأْسِ مِنَ
الْجَسَدِ، فَشَكَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ ذَلِكَ لَهُ فَانزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿وَ
تَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ الْحُسْنَى عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ بِمَا صَبَرُوا
وَ دَمَّرْنَا مَا كَانُوا يَصْنَعُونَ فِرْعَوْنَ وَ قَوْمَهُ وَ مَا كَانُوا
يَعْرِشُونَ﴾ ٤

فَقَالَ ﷺ: إِنَّهُ بُشِّرِي وَ انْتِقَامٌ، فَأَبَاحَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ
لَهُ قِتَالَ الْمُشْرِكِينَ فَانزَلَ اللَّهُ: ﴿فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ
حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَ خُذُوهُمْ وَ احْصُرُوهُمْ

١. سورة ق، آية ٣٨.

٢. سورة ق، آية ٣٩.

٣. سورة سجده، آية ٢٤.

٤. سورة آل عمران، آية ١٣٧.

وَاقْعُدُوا لَهُمْ كُلَّ مَرْصِدٍ^١ ﴿١﴾ وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ
تَقْتُلُوهُمْ^٢ ﴿٢﴾

فَقَتَلَهُمُ اللَّهُ عَلَى يَدَيْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَأَحْبَائِهِ وَجَعَلَ لَهُ ثَوَابَ
صَبْرِهِ مَعَ مَا ادَّخَرَ لَهُ فِي الْآخِرَةِ
فَمَنْ صَبَرَ وَاحْتَسَبَ لَمْ يَخْرُجْ مِنَ الدُّنْيَا حَتَّى يَقَرَّ اللَّهُ لَهُ عَيْنَهُ
فِي أَعْدَائِهِ مَعَ مَا يَدَّخِرُ لَهُ فِي الْآخِرَةِ.

***

[عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:]

إِنَّ الْحُرَّ حُرٌّ عَلَى جَمِيعِ أَحْوَالِهِ، إِنْ نَابَتْهُ نَائِبَةٌ صَبَرَ
لَهَا وَإِنْ تَدَاكَتْ عَلَيْهِ الْمَصَائِبُ لَمْ تَكْسِرْهُ وَإِنْ أُسِرَ وَ
قُهِرَ وَ اسْتُبْدِلَ بِالْأَيْسَرِ عُسْرًا، كَمَا كَانَ يُوسُفُ
الصِّدِّيقُ الْأَمِينُ عليه السلام، لَمْ يَضُرُّهُ ظُلْمَةُ الْجُبِّ وَ وَحْشَتُهُ
وَ مَا نَالَهُ أَنْ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْهِ فَجَعَلَ الْجَبَّارَ الْعَاتِيَّ لَهُ عَبْدًا
بَعْدَ إِذْ كَانَ لَهُ مَالِكًا فَأَرْسَلَهُ وَ رَحِمَ بِهِ أُمَّةً، وَ كَذَلِكَ

١. سورة توبه، آية ٥.

٢. سورة بقره، آية ١٩١.

صبر

رابطه صبر و ایمان

۱. امام صادق علیه السلام فرمود:

صبر برای ایمان، مانند سر برای بدن است. ایمان بدون صبر، مانند بدن بدون سر است.

زمان شکیبایی و یا بی تابی، کوتاه است

۲. حفص می گوید: امام صادق علیه السلام فرمود:

ای حفص، هرکس شکیبایی و رزد مدت کمی شکیبا بوده است و هرکه بی تابی کند زمان کوتاهی بی تابی کرده است. (یعنی مدت شکیبایی و یا بی تابی کوتاه خواهد بود.)

سپس امام علیه السلام فرمود: در تمام کارهایت شکیبا باش، زیرا خدای - عَزَّوَجَلَّ - که محمد صلی الله علیه و آله را مبعوث کرد او را به شکیبایی و مدارا امر کرد و فرمود: «و در برابر آنچه (دشمنان) می گویند شکیبا باش و شایسته از آنان دوری گزین!» «و مرا با تکذیب کنندگان صاحب نعمت واگذار»، و فرمود: «بدی را با نیکی دفع کن، ناگاه (خواهی دید) همان که میان تو و او دشمنی است، گویی دوستی گرم و صمیمی است!» «اما جز کسانی که دارای صبر و استقامتند به این مقام نمی رسند، و جز کسانی که بهره عظیمی (از ایمان و تقوا) دارند به آن نایل نمی گردند!»

پس رسول خدا ﷺ شکیبایی ورزید تا این که آن حضرت را دُچار مشکلاتی کردند و از او به خاطر آن مشکلات عیب‌جویی کردند. در نتیجه، سینه آن حضرت تنگ شد. آن‌گاه خدای -عَزَّوَجَلَّ- این آیات را بر او نازل فرمود: «ما می‌دانیم سینه‌ات از آنچه آن‌ها می‌گویند تنگ می‌شود (و تو را سخت ناراحت می‌کنند). (برای دفع ناراحتی آنان) پروردگارت را تسبیح و حمد گو! و از سجده‌کنندگان باش!» سپس او را تکذیب کردند و به او طعنه زدند. آن حضرت محزون شد و خدای -عَزَّوَجَلَّ- این آیات را نازل کرد: «ما می‌دانیم که گفتار آنان، تو را غمگین می‌کند؛ ولی (غم مخور! و بدان که) آنان تو را تکذیب نمی‌کنند؛ بلکه ظالمان، آیات خدا را انکار می‌کنند». «پیش از تو نیز پیامبرانی تکذیب شدند؛ و در برابر تکذیب‌ها، شکیبایی و استقامت کردند؛ و (در این راه،) آزار دیدند، تا هنگامی که یاری ما به آن‌ها رسید (تو نیز چنین باش! و این، یکی از سنت‌های الهی است)».

پیامبر ﷺ خود را به شکیبایی واداشت، ولی به او ستم کردند. آن حضرت ﷺ، خدای -تَبَارَكَ وَتَعَالَى- را یادآور شد و آنان خدا را تکذیب کردند. آن‌گاه فرمود: برای (آزار دادن به) خودم، خانواده‌ام و (بردن) آبرویم شکیبایی می‌ورزم، ولی برای (تکذیب) خدایم نمی‌توانم شکیبیا باشم. خدای -عَزَّوَجَلَّ-

آیات زیر را نازل فرمود: «ما آسمان‌ها و زمین و آنچه را در میان آن‌هاست در شش روز [شش دوران] آفریدیم، و هیچ‌گونه رنج و سختی به ما نرسید! در برابر آنچه آن‌ها می‌گویند شکبیا باش.» پیامبر ﷺ در تمام حالاتش شکبیا بود و بعد، به او بشارت داده شد که عترتش، امام خواهند بود و به شکبیا بودن توصیف شدند، و خدای - جَلَّ ثَنَاؤُهُ - فرمود: «و از آنان امامان (و پیشوایانی) قرار دادیم که به فرمان ما (مردم را) هدایت می‌کردند؛ زیرا شکبیایی کردند، و به آیات ما یقین داشتند.» در این هنگام بود که آن حضرت ﷺ فرمود: شکبیایی برای ایمان، مانند سر برای بدن است، و بعد خدای - عَزَّ وَجَلَّ - را شکر کرد و خداوند - عَزَّ وَجَلَّ - این آیه را نازل فرمود:

«و مشرق‌ها و مغرب‌های پر برکت زمین را به آن قوم به ضعف کشانده شده (زیر زنجیر ظلم و ستم)، واگذار کردیم؛ و وعده نیک پروردگارت بر بنی اسرائیل، به خاطر شکبیایی و استقامتی که به خرج دادند، تحقق یافت؛ و آنچه فرعون و فرعونیان (از کاخ‌های مجلل) می‌ساختند، و آنچه از باغ‌های داربست‌دار فراهم ساخته بودند، در هم کوبیدیم!»

پس آن حضرت ﷺ فرمود: این آیه هم بشارت بود و هم انتقام. خدای - عَزَّ وَجَلَّ - جنگ با مشرکان را اجازه داد و این آیه را نازل کرد: «وقتی ماه‌های حرام پایان گرفت، مشرکان را هر جا

یافتید به قتل برسانید؛ و آنان را اسیر سازید؛ و محاصره کنید؛ و در هر کمینگاه، بر سر راه آن‌ها بنشینید!». «و آنان [بت پرستانی که از هیچ‌گونه جنایتی پرهیز ندارند] را هر کجا یافتید، به قتل برسانید». پس خداوند به دستِ رسولِ خدا ﷺ و دوستانش، آنان را کشت و آن را پاداشِ شکیبایی آن حضرت قرار داد؛ علاوه بر پاداشِ آخروی که برایش ذخیره کرد.

پس هر که برای خدا شکیبایی ورزد خداوند چشم او را (با انتقام از) دشمنانش روشن خواهد کرد؛ اضافه بر این که پاداشِ شکیبایی‌اش را برای آخرتش ذخیره خواهد کرد.

شکیبایی، خیر به دنبال می‌آورد

۳. امام صادق علیه السلام فرمود:

آزاده، همیشه آزاده است. اگر بلایی پیش آید شکیبایی می‌ورزد و اگر مصیبت‌ها او را بکوبند نخواهد شکست، حتی اگر اسیر شود، شکست بخورد و آسایشش به سختی مبدل شود؛ همان‌گونه که یوسف صدیق و امین بود، که نه بردگی و مقهور شدن و اسیر گشتن به آزادگیش خدشه‌ای وارد کرد و نه تاریکی و وحشت چاه و بلاهایی که بر سرش آمد به او آسیب رساند تا سرانجام خدا بر او منت نهاد، و مالک او را که ستمگر و متجاوز بود مطیعش ساخت، یوسف را به پیامبری فرستاد و